

τὰ ἔντερα μὲ μακρὰν μάχαιραν (κοπίδα), ἐμάντευον τὰ μέλλοντα (1), καὶ εἶτα ἐκέπττο μελιδὸν τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον τοπάλαι ἐκαίετο ὅλον· μετὰ δὲ καιρῶ παρέλευσιν ἐκαίοντο μόνον οἱ μηροί, ἐκ δὲ τῆ λοιπῆ κρέατος τὸ μὲν ἐλάμβανον οἱ ἱερεῖς, τὸ δὲ, ψηνίμενον ἐτρώγετο (2). Ἐν καιρῶ τῆς θυσίας ἐχόρευον ἐνίοτε περίξ τῆ βωμῆ, καὶ ἐψαλλον ὕμνος, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνος ὠνομάζετο παιᾶν, ὁ δὲ πρὸς τὸν Διόνυσον διδυράμβος, οἱ δὲ πρὸς τὴν Δήμητρα Γέλοιοι κτ.

Σ. γ'. Περὶ προσευχῶν καὶ ὀρκοδοσιῶν.

Αἱ προσευχαί, ὀνομαζόμενοι εὐχαί, προσευχαί, εὐγмата, ἱκεταί, πρόσοδοι, αἰτήματα καὶ λιταί, ἐγίνοντο πρὸς ἀπόλαυσιν τῆ καλῆ καὶ ἀποφυγὴν τῆ κακῆ. Ὁ δὲ προσευχόμενος, ἰσάμενος ἢ γονυπετῶν, πρῶτον μὲν ἤγγιζε τὴν χεῖρα πρὸς τὸ σῶμα, καὶ εἶτα ἤπλωνεν αὐτὴν πρὸς ὃν ἤυχετο, ἤτοι πρὸς ἔρανον, ἢ πρὸς τὴν γῆν, ἢ πρὸς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸν τόπον, ὅπερ ἐνομίζετο κατοικῶν ὁ θεός, καὶ τῆτο ὀνομάζεται κυρίως προσκυνῶ. Ἐν γένει δὲ προσήυχοντο καὶ κατ' ἀνατολάς, ὑψέντες τὰς χεῖρας (3). Ἐκ δὲ τῶν προσευχῶν, ἄλλαι μὲν ἦσαν δημόσιοι, ἄλλαι δὲ γινόμεναι κατ' ἰδίαν πρῶτῃ καὶ ἐσπέρας. Εἰς τὰς διαφόρους τῆ προσεύχεται τρόπος ἀνήκασι καὶ αἱ δημόσιοι κατάραι, αἱ ὁποῖαι ἐνομίζοντο πολλὰ κινδυνώδεις. Πολλάκις δὲ οἱ προσευχόμενοι ἐπίανον τὸν βωμὸν, ἢ τὰ γόνατα τῆ θεῆ καὶ τὴν δεξιάν, τὴν ὁποίαν ἤσπάζοντο.

(1) Εὐρείπ. Ἡλεύκτρ. 826. (2) Ὀδυσ. ξ, 429. Ἰλιάδ. λ, 774. (3) Εὐρείπ. Ἐλεν. σίχ. 1102.

Αἱ ὀρκομοσθαὶ ἀνήκυσσι τρόπον τινὰ ἐνταῦθα, τῶν ὀποίων ἢ χρήσις εἶναι πολλὰ ἀρχαία. Οἱ Ἑλληγες ἐν ἀρχῇ μὲν ὦμνουσιν διὰ μεγάλα πράγματα, ὕστερον δὲ καὶ διὰ μικρὰ (ὄρκος μέγας καὶ μικρός)· καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ὦμνουσιν εἰς τὸν Δία, Ἀπόλλωνα καὶ Ἀθηνᾶν, ἢ εἰς τὰς δώδεκα, οἱ δὲ Σπαρτιάται εἰς τὸν Κάτωρα καὶ Πολυδεύκην (μὰ τῷ Σιώ), αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τὴν Ἥραν, Ἐκάτην, Ἀφροδίτην, εἰς τὴν Δήμητρα (νὴ τῷ θεῷ), οἱ δὲ φιλόσοφοι καὶ ἄλλοι καὶ εἰς εὐτελεῖ πράγματα, οἷον σκύλας, κάππαρην κτ. Οὗ δὲ συνειδισμένος δημόσιος ὄρκος ὑπῆρχεν ὁ ἀκόλυθος. Πρῶτον μὲν ἐκόπτοντο τῷ ζῶσι οἱ ὄρχεις, καὶ ἐμαδίζοντο τρίχες ἐκ τῆς κεφαλῆς, αἱ ὅποια διεμερίζοντο εἰς τὰς παρισσάμενας μάρτυρας· ἔπειτα δὲ ὦμνουεν ὁ ἄνθρωπος ἰσάμενος ἐπάνω τῷ ζῶσι, ὀρεγόμενος τὴν δεξιάν εἰς τὴν τῷ ἄλλῃ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐδυσσιάζετο τὸ ζῶσι, καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν ἐγίνοντο σπονδαί (1)· καὶ τῆτο σημαίνει παρ' Ἑλλησιν ἢ λέξις ὄρκια γέμνειν. Ἡ ἐπιορκία ἐπαιδεύετο αὐσηρότητα, καὶ ἐνομιζετο ἄφυκτος ἢ δίκη τῶν θεῶν, καὶ μάλιστα Διὸς τῷ ὄρκισι (2).

ξ. δ. Περὶ δημοσίων καθαρισμῶν.

Οἱ καθαρισμοὶ ὀνομάζοντο καὶ καθαρμοὶ, ἀγνισμοὶ, ἰλασμοὶ, διὰ τῶν ὀποίων οἱ Ἑλληγες ἐκαθάριζον 1) ὅσοι ἐτέλεσσιν ἱεράς πράξεις, καὶ ὅσοι ἤθελον νὰ δυσσιάσωσι, προσευχηθῶσιν, ἢ νὰ ἐμβώσιν εἰς τὸν ναόν, ἢ νὰ μυηθῶσιν εἰς τινὰ μυσηρία. 2) ὅσοι ἐπραξάν ἀνε-

(1) Ἀριστ. Ἀχαρν. περὶξ. β'. σκην. 5. (2) Ἡροδ. Ἐστ. 86. Γλιιάδ. τ, 259. Ἡσιόδ. ἔργ. 801.

σίς φόνος, ἢ ἀκαθάρτους πράξεις, ἢ ἐμολύνοντο ἀπὸ νεκρῶν (1). Οἱ καθαρισμοὶ ἦσαν διττοί, διμύσιοι καὶ μή. Οἱ πρῶτοι ἐγίνοντο κυρίως μετὰ τὴν πράξιν τῆς φόνου, καὶ ἐνταῦθα ἀπητεῖτο πάντοτε ἐτελῶν τῆτον τὸν καθαρισμόν· εἰς δὲ τὰς λοιπὰς καθαρισμὸς ἐξήρκει ἡ νύψις τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν, καὶ ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῆς σαρκικῆς μίξεως, ἢ ἄλλου τι τοιούτου. Οἱ δὲ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ναὸν ἐρράντιζοντο μὲν νερὸν ἡγιασμένον, ἢ μὲν δαυλὸν καϊόμενον καὶ σβεδόμενον εἰς νερόν.

§. ε'. Περὶ Ἱερέων.

Εἰς τὰς διαφόρους δῆμους τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς ἱερεὺς ἦτον ἀρκετὸς γὰρ διακονήσῃ εἰς τὰς ναεὺς· εἰς δὲ τὰς μεγάλας πόλεις αἱ φροντίδες τῆς θείας διακονίας διμερίζοντο εἰς πολλὰς, οἱ ὅποιοι ἐσχημάτιζον μίαν κοινότητα, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτον ὁ ὑπηρέτης τῶν θεῶν, ἐπινομαζόμενος ἐνίοτε καὶ μέγας ἱερεὺς. Ἰπὸ τῆτον ὑπῆρχεν ὁ νεωκόρος, ὅστις ἐφρόντιζε γὰρ εὐλαζία καὶ γὰρ σαρώνη τὰς ναεὺς, καὶ γὰρ χύνη καθαριστικὸν νερὸν ἐπάνω τῶν εἰσερχομένων εἰς τὰς ναεὺς· μετὰ δὲ τῆτον ἦσαν οἱ θυταί, οἱ ὅποιοι ἐσφάζον τὰ ζῶα, εἶτα δὲ οἱ ἱεροσκόποι, οἱ ὅποιοι ἐξήταζον τὰ σπλάγχνα, καὶ τέλος οἱ κήρυκες, οἱ ὅποιοι διέταττον τὰς τελετὰς καὶ ἀπέλυον τὸν λαόν.

Οἱ λαϊκοὶ ἐτέλεον τὰς ἡττον ἱεράς πράξεις, καὶ ὄσαι ἀνῶκον εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν, καὶ ἄλλοι μὲν ἐφρόντιζον περὶ τῆς οἰκοδομῆς καὶ διατηρήσεως τῆς θη-

(1) Σχολ. Ἀριστοφ. πλουτ. 846. Πολυδ. 4, 7, 65. Ἰλιάδ. 4, 0. κτ. α, 449.

σαυρῶ, ἄλλοι δὲ παρίσαντο ὡς αὐτόπται καὶ ἐπιστάται εἰς τὰς δημοσίας θυσίας. Οἱ ἱερεῖς ἱερέργων ἔχοντες πλῆσια ἐνδύματα καὶ τὰ ἐπίθετα τῆς θεότητος, τῆς ὁποίας ἦσαν ὑπερέται. Πολλοὶ ἱερατεῖαι μετεδίδοντο ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν, καὶ ἄλλοι ἐδίδοντο ἀπὸ τὸν λαόν. Οὐδεὶς ἐδύνατο γὰρ ἱερατεύσειν, πρὶν ἐξετασθῶσι τὰ ἤθη τε. Τινὲς ναοὶ εἶχον ἱερείας μόνον, αἱ ὁποῖαι ἐφύλαττον τὸν παρθενίαν. Πολλοὶ πόροι εἰσοδημάτων διορίσθησαν πρὸς τροφήν τῶν ἱερέων καὶ διατήρησιν τῶν ναῶν, καὶ ταῦτα τὰ εἰσοδήματα, ἐμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν δωρεῶν τῶν ἰδιωτῶν, ἦσαν ὑπὸ τὴν φυλακὴν τῶν θησαυροφυλάκων τῶν ναῶν. Οἱ ἱερεῖς εἶχον τὴν προτίμησιν κατ' ὅλα, ἔτι δὲ κατοικίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν χρῆσιν τῶν θυμάτων, καὶ ἐφρόντιζον γὰρ διατηρῶσι τὸ δίκαιον τῶν ἀσύλων, συγχωρούμενον ἕμῶν εἰς τὰς ναὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ περὶ αὐτὰς ἄλση, καὶ οἴκους, καὶ εἰς ὀλοκλήρους πόλεις. Πολλοὶ ἱερεῖς ὠφέλησαν τὴν πατρίδα στρατεύοντες ἢ πρεσβεύοντες, καὶ δὲν ἐσχημάτιζον ἰδιαίτερον κατ' ἐνεξάρτητον σῶμα. Οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐφρόντιζον περὶ τῆς δημοσίας λατρείας, καὶ πρέπορεύοντο εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς.

§. 6. Περὶ Μάντεως

Μετὰ τὰς ἱερεῖς ἔπονται οἱ μάντις, τὰς ὁποίας ἔτιμα ἢ πολιτεία καὶ ἔτρεφον ἐν τῷ Πρυτανείῳ. Οὗτοι οἱ ἐρμηνευταὶ ἐπροφήτευον τὸ μέλλον δι' ἐμπνεύσεως πῶν θεῶν (ἐγγαστριμυθοί, ἐγγαστριμάντις, σερνομάντις, ἐγγασρίται, πύθωνες καὶ εὐρυκλήται), διὰ τινος ἐνθουσιασμῆ παρὰ τῶν θεῶν (ἐνθουσιασαί, ἐνθουσιακοί, θουπνεύσαι), ἐκ τῆς πτήσεως ἢ κραυγῆς τῶν πτηνῶν

(οίωνοσκοποι), διὰ τῶν ὄνειράτων (ὄνειροπόλοι, ὄνειροσκοποί, ὄνειροκρίται), ἐκ τῶν σελάγχων τῶν θυμάτων (ἱερομάντεις, ἱεροσκοποι), κτ. καὶ ἤρχοντο κατόπι τῶν στρατευμάτων, καὶ ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν προῆλθον πολλάκις αἱ καινοτομίαι τῶν διοικήσεων καὶ τὰ πολεμικὰ ἐπιχειρήματα. Εὐρίσκοντο δὲ τοιοῦτοι εἰς ἕλην τὴν Ἑλλάδα· ἀλλ' οἱ ἐν Ἡλίδι ἦσαν ὀνομαστότεροι, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἄλλοι μὲν ἐθαυμάσθησαν διὰ τὰς θαυματοποιίας τῶν, καὶ ἄλλοι διὰ τὴν σύνεσίν των, ὡς Ἀβέρρις ὁ Σκυθῆς, ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος, καὶ Ἐπιμενίδης ὁ ἐκ Κρήτης.

§. ζ. Περὶ μαντείων.

Αἱ διάφοροι καὶ ἀτελεῖς γνώσεις, τὰς ὁποίας παρελάβομεν περὶ τῆς γενέσεως τῶν μαντείων καὶ χρησμών, διαβεβαιῶσιν αὐτῶν τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ἡ πληθὺς ἀποδεικνύει τὴν κοινὴν αὐτῶν χρῆσιν. Ὅταν ἡ πίστις τῶν λαῶν ἐσμικρύνθη περὶ τῆς ἐμφανήσεως τῶν θεῶν ἐν εἴδει ἀνθρώπου, οἱ χρησμοὶ ἐθεωρῶντο ὁ μόνος τρόπος τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, καὶ ἀπέκτησαν ἰσχὺν ἰκανὴν ν' ἀνατρέψωσι πᾶσαν ἄλλην ἱερὰν ἢ πολιτικὴν δύναμιν. Ἀλλ' ὅμως ἔτσι οἱ χρησμοὶ, ἂν καὶ πάντες ἐθεμελιῶντο εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ ἀπάτην, δὲν εἶχον ἀπανταχῆ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν καὶ ῥοπὴν.

Μαντεῖα ἢ χρησῆρια ὀνομάζοντο τόποι τινὲς, ὅπου, κατὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, ἐρωτώμενοι οἱ θεοὶ (Χρησθῆναι) περὶ τῶν μελλόντων καὶ ἀποκρῦφων διὰ τῶν ὑπηρετῶν αὐτῶν (χρησμολόγοι κτ.), ἢ δι' ἄλλου τινὸς τρόπου, ἔδιδον ἀποκρίσεις (χρησμοὶ, φῆμαι, μαντεύματα).

πα, Δειπρόπια). Τόσον δὲ σερεῶς ἐπίσειον οἱ Ἑλλη-
νες εἰς τέτυς τὲς χρησμῆς, ὥσε ἠρώτων τὰ μαντεῖα
κατὰ πᾶσαν περίσασιν, ὅμως εἰς ἡμέρας τακτάς· αἱ δὲ
ἀποκρίσεις ἦσαν σκοτειναὶ καὶ ἀμφίβολοι (1). Ἐκ δὲ
τῶν πεμπόλων μαντείων τὰ ἀξιολογώτερα εἰσὶ ταῦτα.

1) Τὸ ἐν Δωδώνῃ τῆς Ἡπέρις μαντεῖον ἦν τὸ ἀρ-
χαιότατον, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Δία, περὶ τῆ ὁποῖα
μυθολογεῖσιν, ὅτι ἐν τινὶ παλαιῷ δάσει εὐρίσκετο πλη-
σίον τῆ ναῦ μία δρυς, ὅθεν ἢ ἠκέοντο φωναί, ἢ δύο πε-
ρισεραὶ ἔδιδον τὰς ἀποκρίσεις τῆ θεῦ (2). Τὸ δ' ἀλη-
θές εἶχεν ἔτι δύο ἄνδρες, ὀνομαζόμενοι ἀνιπτόποδες
καὶ ἰπτόποδες, εὐρισκόμενοι ἐν τῷ τῷ ναῷ κεκρυμμέ-
νοι; ἀνέβαινον τὴν δρυῖν, καὶ ἔτις ἀπεκρίνοντο εἰς τὲς
ἐρωτῶντας· καὶ ἐκ τῆς προῆλθεν ὁ μῦθος περὶ τῆς
λαλήσης δρυός (3). Μετὰ δὲ χρόνῳ παρέλευσιν ἔδιδον
τὰς ἀποκρίσεις δύο γραταί, αἱ ὁποῖαι θεσσαλισὶ ὠνο-
μάζοντο (4) πελειάδες, ἤτοι περισεραί. Πλησίον τῆς
τῆς μαντεῖα εὐρίσκετο προσέτι 1) μία πηγὴ, ἢ ὁποῖα
ἐνήπτε λαμπάδας, καὶ διά τινος ψιθυρίσματος ἐχρησ-
μοδότηι. 2) χάλκινος λεκάνη, ἢ ὁποῖα κινημένη τυχὸν
ὑπὸ τῆ ἀνέμου, ἠχολόγει διὰ παντός (5).

2) Τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τῆ Ἀπόλλωνος ἐκτί-

(1) Van Dale diss. de oraculis. Οὗτος ἀναφέρει 260
μαντεῖα. (2) Αἰσχ. Προμηθ. 817. Σοφ. Τραχιν. 176. (3) Ἰλ.
π, 233. Σπauχ. εἰς Καλλιμ. ὕμν. εἰς Δῆλ. 284. (4) Στραβ.
ξ, σελ. 227. σχολ. Σοφοκλ. εἰς Αἴαντ.

(5) Οἱ ἐν Δωδώνῃ ἱερεῖς ὠνομάζοντο Τόμυροι, αἱ δὲ
ἱερεῖαι Τόμυραι. Εὐρίσκετο καὶ ἐν Οὐλυμπίᾳ μαντεῖον τῆ
Διός, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν διήρκεσε πολὺ (Πινδ. Οἴλ.
εἰδ. ε' Στραβ. η'). Ἐπῆχε καὶ ἄλλο τῆ Διός μαντεῖον ὑπὸ
τῆς γῆς ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆ ὄρει τῆς Ἰδῆς.

ἔθη ἀπὸ τῆς Κρήτας. Ἡ εἰφυῆς τῶν Δελφῶν θεῖσις ἐστὶ τῷ κέντρῳ πολλῶν ἐπαρχιῶν, ἢ αὐτῶσε γινομένη Ἀμφικτυονικὴ σύνοδος, ἢ τεράσιος ἔξ ἀπρίσβατος αὐτῶν θεῖσις, ἔξ τέλος ἢ πληθὺς τῶν ἡχῶν, προσεπήξανον τὴν εὐλάβειαν τῶν ἔσοι ἤρχοντο νὰ ἐρωτῆσωσι τὸ μαντεῖον. Ἐπὶ τῷ Ὀμήρῳ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντεῖος κατήντησεν ἤδη εἰς παροιμίαν (1). Εἰς τῷ νὰε τὰ αἶδута εὐρίσκετο τῷ Ἀπόλλωνος τὸ ἀγαλμα ἔξ κείνος ἰ ἀρχαῖος χρησμὸς, ὅσις ἀπεκαλύφθη διὰ τῆς αἶγας, αἱ ὅποιαι βόσκουσαι εἰς τῆς πρόποδας τῷ Παρνασσῷ, ἔξ πλησιάζουσαι εἰς τὸ σῶμα τῆς σπηλαῖς, ὅσεν ἀνεδίδοντο κακοήθει ἀναθυμιάσεις, ὑπέπεσον ἐξαίφνης εἰς σπασμὸς ἔξ παραδόξως κινήσεις.

Ὁ Ἀπόλλων ἐμάντευε μόνον διὰ τῷ σῶματος τῆς νὸς ἱερείας, ὀνομαζομένης Πυθίας, ἢ Φοιβάδος, καὶ πρῶτον μὲν ὑπῆρχε μία πυθία, ἔπειτα δὲ ἦσαν ἔξ δύο, ἔξ τρεῖς. Ὁ δὲ θεὸς ἐνέπνεε κατ' ἀρχὰς τὴν πυθίαν εἰσάπαξ τῷ χρόνῳ (εἰς τὰ γυνέθλια τῆ), εἶτα δὲ καὶ κατὰ μῆνα (2). Πολλὰ τελετὰ ἔξ θυσίαι (3) ἐτελῶντο πρὶν τῆς ἱεροργίας τῆς πυθίας, ἢ ὅποια ἐγίνετο τρόπῳ τοιῶδε. Κατὰ τὴν ῥητὴν ἡμέραν, ἡ Πυθία ἀνέβαινε τὸν τρίπυον διὰ νὰ εἰσπνεύσῃ τὰς προφητικὰς ἀναθυμιάσεις, ἔξ παρευθὸς ἡ κοιλία τῆς ἐφῆσκονε, τὸ πρόσωπον ἠρυθρία ἔξ κατωχρία, τὰ δὲ σκέλη τῆς καὶ αἱ χεῖρες ἐταράττοντο, τὰ ὄμματα ἐσπινθηροβόλουν,

(1) Χρημάτα ἀφήτωρος (Ἰλιάδ. α, 404).

(2) Πλάτ. περὶ διαφθ. χρησμῶν.

(3) Ἡ πυθία συνείδιζε νὰ πλύνη τὸ σῶμα ἔξ μάλισα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν πηγὴν Κασαλίαν, ἔπειτα δὲ τεινάζουσα τὴν πρὸ τῷ νὰε ἰσαμένην δάφνην, ἔξ τεινάζουσα μερικὰ φύλλα, ἀνέβαινε τὸν τρίπυον.

τὸ σῶμα τῆς ἀπέπτυνεν ἀφρόν, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἀνωρθῆντο, καὶ ἔτις αὐτὴ μὴ δυναμένη μήτε ὕψις ἀντιστῆναι εἰς τὰς πνιγνὰς ἀναθυμιάσεις, μήτε νὰ πηδήσῃ κάτω ἀπὸ τὸν τρίπεν, ὅπως ἐβάσαζον αὐτὴν οἱ ἱερεῖς, ἐξεφώνει λόγους τινὰς ἀνάρθους, τῶν ὁποῖοις ἐκεῖνοι (1) σημειῦντες καὶ βάλλοντες εἰς τὰξιν, ἐχρημάτιζον τὸν χρησμόν (2).

Ὁ Ἀπόλλων εἶχε δὲ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις μαντεία, ἐξ ὧν τὸ περιφνημότερον εἶναι τὸ ἐν Δήλῳ, τῶν ὁποῖοις οἱ χρησμοὶ ἐδίδοντο μόνον ἐν τῷ θέρει, καὶ ἐτιμῶντο πολὺ διὰ τὴν σαφήνειαν· τὸν δὲ χειμῶνα μυσολογοῦσιν, ὅτι ὁ Ἀπόλλων διέτριβεν εἰς Πάταρα τῆς Λυκίας. Γνωστὰ ὑπάρχουσι τὰ ἰσχυρότερα περὶ τῆς ἰήσεως Δήλου καὶ τῆς ἀγιοσύνης τῆς τόπου, καὶ περὶ τῆς κατ' ἔτος αὐτῆς σελλομένης λιτανείας τῶν Ἀθηναίων εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Κρήτῃ πράξεως τῆς Θησέως.

3) Τὸ δὲ τῆς Τροφωνίεος ἄντρον ἔκειτο πλησίον τῆς Λεβαδείας τῆς Βοιωτίας. Ὁ Τροφώνιος ἐχρημάτισεν ἀρχιτέκτων, ὅσις ὁμῶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ἀγαμήδου ἔκτισε τὸν ἐν Δελφοῖς ναόν. Οἱ συγγραφεῖς διαφωνῶσι περὶ τῶν αἰτίων, δι' ἃς ἤξιώθη θείας τιμῆς ὁ Τροφώνιος (3). Ὅσις δὲ ἐμελλε νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ μαντεῖον, πρῶτον μὲν εἰσέραινεν εἰς σπήλαιον πελεκημένον, ἔπειτα δὲ κατέβαινεν ἐντεῦθεν εἰς τὸ ἄντρον διὰ κλίμακος, καὶ φθάνων εἰς τι διάστημα βάθους, εὕρισκεν εἰ-

(1) Ὁ πρῶτος ἱερεὺς ὠνομάζετο ἀφήτωρ, αἱ δὲ τρεῖς, κροφήται, καὶ οἱ λοιποὶ, συμβοηθοὶ τῶν προφητῶν, ὅσιοι (Εὐριπ. Ἰων. 414. Πλάταρχ. αὐτ.).

(2) Αἱ ἀποκρίσεις γίνοντο εἰς ἑξαμέτρους σίχους, καὶ μετὰ εἰς τὴν τελευταίαν χρόνον εἰς πεζὴν φράσιν (Κικέρ. περὶ μαντ. 6, 56).

(3) Πausan. Βοιωτ. λθ κτ.

σοδον πολλά σενήν, ὅτε πρῶτον μὲν ἐπέρα τὴς ποδας ἕως τῆ ὀμφαλοῦ, εἶτα δὲ ἐσύρετο τάχιςα ἕως εἰς τὸ βάθος τῆ ὑπογείε, καὶ ὅταν ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ, ἐσύρετο πάλιν μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ἐξοδον τόσον ταχέως καὶ δυνατῶς, ὅσον καὶ τὸ πρῶτον. Εἰσέβαινε δὲ ὁ ἄνθρωπος εἰς τῆτο τὸ ἄντρον μόνον διὰ νυκτὸς καὶ μετὰ πολλὴν δοκιμασίαν καὶ ἔρευναν, καὶ ἤκουε φωνὴν ἄναρθρον, καὶ ἔβλεπε πράγματα θαυμάσια καὶ παράδοξα (1), τὰ ὅποια πάντα ἐμαντεύοντο τὸ μέλλον, καὶ ἔλυον τὰς ἀπορίας.

4) Τὸ μαντεῖον τῆ Ἀμφιαράε εὑρίσκετο περὶ τὴν Ὠρεπόν. Οὗτος ὁ Ἀμφιάραιος ὑπῆρχεν εἰς τῶν ἑπτὰ ἡρώων, οἱ ὅποιοι ἐσράτευσαν εἰς τὸν πόλεμον τῶν Θηβαίων, καὶ μάντις περίφημος, τὸν ὅποιον ἡ γῆ κατέπιεν ἔμπροσθεν τῶν Θηβῶν· μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἐχρησιμοῦται εἰς ὅλας, ὅσοι θυσιάζοντες εἰς τὴς θεῆς, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἦσαν γεγραμμένα ἐπάνω τῶν βωμῶν, καὶ μάλιστα εἰς αὐτὸν ἕνα κριὸν, ἐκοιμῶντο ἐπάνω τῆ δέρματος τέτε τῆ κριῦ. Οἱ ἐρωτῶντες ὄφειλον νὰ προπαρασκευάζωνται, ἀπεχόμενοι τρεῖς ἡμέρας ἀπὸ οἴνου, καὶ 24 ὥρας ἀπὸ τροφῆς. Πλησίον τῆ ναῦ εὑρίσκετο καὶ ἱερὰ πηγὴ, ἐξ ἧς ὁ ἐρωτῶν ἔπινε, καὶ εἶτα ἔρριπτεν εἰς αὐτὴν χρυσῆν ἢ ἀργυρῆν νόμισμα (2).

§. η'. Περὶ ἐορτῶν.

Αἱ πρῶται τῶν Ἑλλήνων ἐορταὶ ἐχαρακτηρίζοντο διὰ τὴν χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην· καὶ πρῶτον μὲν

(1) Ο' Πλάταρχος (περὶ δαιμον. Σωκρ.) διηγείται τοῦτο παράδειγμα.

(2) Πausan. Ἀ' ττ. λδ. Φιλοσόφ. εἰς Ἀπολλων. β, 37.

ἑορτάζετο ἢ ἐπάνοδος τῆς χλόης, τῶν θερισμῶν, τῆ τρυγητῆ, καὶ τῶν τεσσάρων ὥρῶν τῆ ἐνιαυτῆ, ἔπειτα δὲ διωρίθη εἰς τακτὰς ἡμέρας ἢ εὐρτασις τῶν ὠφελίμων ἢ ἐνδόξων συμβάντων, καὶ οἱ μῆνες τῆ ἐνιαυτῆ γῶν Ἀθηναίων ἔγιναν ἐπιτομὴ τῶν χρονικῶν, καὶ ἀνεκίνων τὴν μνήμην τῶν ἀξιολογωτέρων ἐποχῶν τῆς εὐκλείας τῶν Ἑλλήνων. Αἱ δημόσιοι εὐρταὶ ἑορτάζοντο κατ' ἔτος, ἢ μετὰ τινὰς περιοδικὰς χρόνους, ἐξ ὧν τιμὸς ἐπανηγυρίζοντο μεγαλοκρεπέσατα, σφραζομένων ἐνίοτε ἐνίοτε ἐπὶ τῶν βωμῶν ὡς 300 βωῶν. Οἱ Ἕλληνες διετέλουν ἐπέκεινα τῶν ὀγδοήκοντα ἡμερῶν εἰς εὐρτάς, αἱ ὁποῖαι συνίσταντο ποτὲ μὲν εἰς θυσίας, ποτὲ δὲ εἰς λιτανείας, ὅπερ νέοι καὶ νεάνιδες ἐπεδείκνυον ὅλα τὰ κάλλη των, καὶ ἄλλοτε εἰς χοροὺς, ὕμνους καὶ ἀγῶνας, ὅπερ ἐδεικνύετο πᾶσα ἢ ἐπιτηδειότης καὶ σωματικὴ ἀρετὴ. Ἐκ δὲ τῶν πολλῶν εὐρτῶν αἱ ἀξιολογώτεραι ἦσαν τὰ Παναθηναῖα, τὰ μεγάλα Διονυσιακὰ, καὶ τὰ Ἐλευσίνια μυσήρια.

Τὰ Παναθηναῖα, τὰ ὁποῖα πρῶτον μὲν ὠνομάζοντο Ἀθηναῖα, ἐπὶ δὲ τῆ Θησέως Παναθηναῖα, ἦσαν διττὰ, μεγάλα καὶ μικρά· καὶ τὰ μὲν μεγάλα ἑορτάζοντο τῆ κατ' ἑκατομβαιῶνος μετὰ τέσσαρας περιοδικὰς χρόνους, τὰ δὲ μικρὰ μετὰ τρεῖς χρόνους ἢ κατ' ἔτος, διὰ μιᾶς ἢ πολλῶν ἡμερῶν (1). Ἐν ταύτῃ τῇ εὐρτῇ οἱ μὲν νέοι ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ σάδιον ἵππεύοντες, παλαιόντες, καὶ ἐξασκούμενοι εἰς ἄλλας σωματικὰς γυμνάσεις, οἱ δὲ μουσικοὶ ποιηταὶ ἠγωνίζοντο εἰς τὸ ὠδεῖον ἀγῶνας γλυκυτέρους καὶ σοφῆς (2), καὶ οἱ νικη-

(1) Ἀρποκρατ. καὶ Σειδ. λεξ. Θεκυδ. 5. (2) Πausan. Α. 19. Πλάταρχ. εἰς Περιηλ.

ται ἐλάμβανον σεφάνες ἔ τ'μάς. Πολλὰ τάξεις πολιτῶν, θαυμαζομένων διὰ τὴν ὠραιότητα, ἐξήρχοντο τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἔ πρόπορεύοντο μεγαλοπρεπῶς, ἐξ ἧν οἱ νέοι ἔ τὰ νέα κοράσια ἐβάσταζον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κοφίνες, ἐχέσας ἱερὰ ὄργανα, πλακῦντας, ἔ ἄλλ' ἀνήκοντα εἰς θυσίας· ἔ μετὰ τέτυς εἶποντο αἱ θυγατέρες τῶν ξένων ἔ δούλων· μετὰ δὲ ταύτας, μυστικοί, κιθαρῳδοὶ ἔ ἐνοπλοὶ ὀρχηστί. Τότε ἤκολέθει ἐν μεγαλοπρεπῆς πλοῖον, τὸ ὅποιον κινέμενον διὰ μηχανῶν, ἐκόμιζε τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς, εἶδος ὑφύματος μὴ χειριδωτῆ, ἐπὶ τῆ ὀποιῆ παρίσαντο κεντηταὶ αἱ νίκαι τῆς θεᾶς κατὰ τῶν τιτάνων ἔ ἄλλων τιῶν ἡρώων. Ἡ δὲ λαμπρὰ συνοδία περιεπάτει κατὰ μικρὸν ἔ ἡρέμα, προπορευομένων τῶν πρώτων τῆς πολιτείας ἐρχόντων, ἔ ὅτε ἔφθασεν εἰς τὸν ναὸν τῆ πυθῆς Ἀπόλλωνος, ὁ πέπλος ἐλύετο ἀπὸ τὸ πλοῖον, ἔ παρακατετίθετο εἰς τὸν ἐν ἀκροπόλει ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς (1). Τὴν δὲ νύκτα ἐγίνοντο πολλοὶ τερπνοὶ ἀγῶνες, ἀπὸ τῶν ὀποιῶν ἡ λαμπαδηφορία ἦτον ὁ συνηθέστερος, ὅπε πολλοὶ ἄνδρες ἔχοντες ἐπὶ χειρας λαμπάδας ἀναμμένας, ἔτρεχον τὸ σάδιον, ἔ ἔτινος ἡ λαμπὰς δὲν ἐσβύετο, ἐκεῖνος ἐκηρύττετο νικητῆς, ἔ ἐλάμβανεν ἄθλον κλόνον ἐλαίας (2). Τελευταῖον, ἡ ἐορτὴ ἔπαυε μὲ συμπόσια ἔ διανομὰς ἀναιμάκτων θυμάτων εἰς τὸν λαόν.

Τὰ μεγάλα Διενυσιακὰ ἐορτάζοντο μὲ μεγάλην μεγαλοπρέπειαν. Τότε ἐβλεπέτις τὴν πάλιν

---

(1) Θουκυδ. βιβλ. 5'. Εὐρειπ. Ἐκάβ. σιχ. 466. Σειδ. εἰς Φιλόσοφ. (2) Δεισοφ. βατραχ. σιχ. 1121. Ἀθήν. Ε', α. Πλάταρχ. εἰς Λυκῆργ. ῥήτορα.

ἔλην καταβεβυθισμένην εἰς μέθην. Οἱ διασῶται τῆ
 θεῷ ἐνδεδυμένοι δέρματα διαφόρων ζώων, λίνεα ἐνδύ-
 ματα, μεγάλας μίτρας, καὶ ἄλλοι μὲν καθήμενοι ἐπὶ
 ὄνων, καὶ ὑποκρινόμενοι τὸ ῥήμα τῶν σατύρων, παιάνων
 καὶ σειρήνων, ἄλλοι δὲ σύροντες τράγους καὶ αἰγας εἰς
 θυσίαν, ἐώρταζον τὰ ὄργια ἐν μεγίστῃ μέθῃ καὶ κυμ-
 βάλοις καὶ αὐλοῖς. Αὕτη ἡ ἐορτὴ, ἡ ὁποία ἐωρτάζεται
 τῇ ια', ιβ', καὶ ιγ' τῆ Ἐλαφιβολιῶνος, ἐπανηγυρίζεται
 εἰς τιμὴν τῆ Διονύσου πολλαχῶς καὶ μάλιστ' εἰς τὰς Ἀ-
 θήνας (1), ὅπου οἱ πολῖται ἐνδεδυμένοι δέρματα ἡμιό-
 των, ἐσεφανωμένοι τὰς κεφαλὰς μὲ δάφνην καὶ βλα-
 σὺς κλημάτων, ὀπλισμένοι μὲ θυρσοὺς, καὶ ἔχοντες αὐ-
 λὸς ἢ κύμβαλα, ἔκαμνον τὰ γελοιωδέσατα καὶ μω-
 ρότατα ῥήματα, καὶ ἀναβαίνοντες ἐπὶ τὰ ὄρη, ἐχό-
 ρευσον καὶ ἔκραζον εὐοῖ σαβοῖ, εὐοῖ Ἰακχε, ἰὼ Ἰακ-
 χε. Ἐν τῷ μέσῳ τότε τῆ πλήθους τῶν βανχευομέ-
 νων ἐπορεύοντο εἰτάκτως οἱ διάφοροι χοροὶ νέων ἀπε-
 σαλμένων ἀπὸ τὰς φυλὰς, καὶ πολλαὶ νεάνιδες φέρου-
 σαι τὰς ἱεράς κοφίνους. Πᾶντα ταῦτα ἐγίνοντο τὴν
 νύκτα· τὴν δὲ ἡμέραν ἐπανηγυρίζοντο διάφοροι ἀγῶ-
 νες. Ἡ πρὸς τὸν πολίτην ἐλαχίστη ὕβρις ἐνομίζετο ὡς
 ἔγκλημα ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις τῆς ἐορτῆς, καὶ πᾶσα
 καταδίωξις τῆ δανεισῆ ἦτον ἀπηγορευμένη. Ἐν ταύτῃ
 τῇ ἐορτῇ περιεφέρετο πῖθος γεμάτος οἴνου καὶ ἐσεφανω-
 μένος μὲ σαφύλια, καὶ κατόπιν αὐτῆ ἐσύροντο τράγος
 καὶ κόφινος μὲ σύκα, καὶ φαλλοὶ, ἡγυον ῥάβδοι παχεῖς,
 ἐπὶ τῶν ὁποίων τῆ ἄκρῃ παρίσατο τὸ αἰδοῖον τῆ ἀνδρῆς
 ἐκ ξύλου ἢ ἄλλῃ τινὸς τοιούτου κατεσκευασμένον.

Τὰ Ἐλευσίνια μυσήρια ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος

(1) Πλάταρχ. περὶ φιλοχενημ.

εἰς τιμὴν τῆς Δήμητρος διὰ θυσιῶν καὶ τῶν μουσικῶν τελετῶν, καὶ διηρῶντο εἰς μεγάλα καὶ μικρά (1). Τὰ μικρὰ ἦσαν προπαρασκευὴ τῶν μεγάλων, καὶ οἱ ἐν τοῖς μικροῖς μεμνημένοι ὠνομάζοντο μύσαι, οἱ δὲ ἐν τοῖς μεγάλοις ἐπόπται ἢ ἔφοροι. Ἡ μῆσις ἐγένετο νυκτὸς ἐν τινὶ μικρῷ ναῶ, ὅτε παρευρίσκοντο ὁ ἱεροφάντης ἢ μυσαγωγὸς, ὁ δαδῆχος, ὁ κῆρυξ, ὁ ὑπηρέτης τῆ βωμῆ, ὁ ἀρχὼν βασιλεὺς, καὶ τέσσαρες ἄνδρες ἐπιστάται πάντων, ὀνομαζόμενοι ἐπιμεληταί. Οἱ μύμενοι ἐφόρει μύρτινον σέφανον (2). Ἐν ὅλῃ δὲ ταύτῃ τῇ ἐορτῇ ἐγίνοντο ἰσραὶ λιτανεῖαι εἰς Ἐλευσίνα, καὶ εἰς ἐπιάνετο κακῆργος, ἔτε κρίσις ἐθεωρεῖτο (3).

Πλὴν τέτων ἦσαν καὶ ἄλλαι πάμπολλαι ἐορταὶ εἰς τιμὴν τῶν θεῶν καὶ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, καὶ πᾶσα πόλις, πᾶσα οἰκία εἶχεν ἰδικὰς τῆς ἐορτάς.

§. 5. Περὶ ἀγῶνων.

Οἱ ἀγῶνες ἐθεωρῶντο ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ὡς μέρος τῆς θρησκείας, καὶ συνεσάθησαν ἀπὸ τῆς περιβοήτης ἡρώας τῆς ἀρχαιότητος, ἀπὸ τῶν Ἡρακλῆος, Ἰάσωνα, Θησέα, Κάτωρα καὶ Πολυδεύκην. Οἱ μέγιστοι ποιηταὶ ἐφιλοτιμῶντο νὰ ὑμνήσωσι τὰς νίκας τῶν, ὅσοι ἐλάμβανον τὸ βραβεῖον εἰς τέτους τοὺς ἀγῶνας. Οἱ Ἑλληνες ἐθεώρουν πάντοτε ταύτας τὰς γυμνάσεις ὡς ἐπωφελεσάτας εἰς τὸν πόλεμον, καθότι ἔκαμνον τῆς νέας ἀνδρειοτέρους καὶ ῥωμαλαιότερους, καὶ ἐπιτηδειότερους

(1) Τὰ μικρὰ συνεσάθησαν παρὰ τῆ Εὐμόλπῃ, καὶ συνέβαινον ἐν μηνὶ Ἀΐθροσθριῶνι, τὰ δὲ μεγάλα ἐορτάζοντο ἀπὸ 15 — 23 τῆ Βοηδρομιῶνος.

(2) Σχολ. Ἀΐθροσθ. βατραχ. 333. Πολυδ. η, 3. (3) Μοῦρσι. Ἐλευσιν.

εἰς τὰς κακοπαθείας τῷ πολέμῳ. Οἱ δημόσιοι ἀγῶνες ἦσαν ἐν γένει τέσσαρες, τὰ Οὐλύμπια, Πύθια, Νέμια καὶ Ἴσθμια.

Οἱ Οὐλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἦσαν οἱ περιφημότεροι, οἱ ὅποιοι συνεσάθησαν κατὰ τὴν δόξαν τῶν περισσοτέρων συγγραφέων ἀπὸ τὸν Πέλοπα (1), καὶ πρῶτον μὲν ἐωρτάζοντο ἀτάκτως καὶ εἰς χρόνον μὴ προσδιωρισμένον, ἔπειτα δὲ διωρίθη ὑπὸ τῆς Γ' Φίτι, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, νὰ πανηγυρίζονται κατὰ πενταετίαν τῆ ἰα' τῆ ἑκατομβειῶνος ἐωρτάζοντο δὲ πλησίον τῆς Οὐλυμπίας ἢ Ἡλίδος εἰς τιμὴν τῷ Διός. Οὐλυπιάς ὠνομάζετο τὸ τετραετές διάστημα τῶν Οὐλυμπιακῶν ἀγῶνων, καὶ τῶν Οὐλυμπιάδων ἢ ἐπαρισθησις εἶναι τῆς ἀρχαίας τῶν Ἑλλήνων χρονολογίας ἢ βάσις, τῆς ἧς ἑποίας ἡ ἀρχὴ χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς πρώτης ἔτης τῆς κη' Οὐλυμπιάδος ἐν ἔτει πρὸ Χριστοῦ 776, ὅτε ὁ Κόροιβος ἐνίκησεν ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ. Οὗτοι δὲ οἱ ἀγῶνες διωρίθησαν διὰ νὰ συναθροίζονται εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἔλαι τῆς Ἑλλάδος αἱ πόλεις, διὰ νὰ συμβουλεύονται περὶ τῆς κοινῆς συμφέροντος, διὰ νὰ διατηρῶσι τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν δόξαν, καὶ διὰ νὰ ὑψώσωσι τὴν καρδίαν τῶν Οὐλυμπιονίκων εἰς τὰ μεγάλα πράγματα. Ἡ Ἑλὰς ἠγωνίζετο νὰ διαφυλάττη τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν τῶν ἀγῶνων, οἱ ὅποιοι ἐπανηγυρίζοντο ἀδιακόπως, ἐφ' ὅσον ἐκεῖναι εἶχον ζώπυρα ἐλευθερίας. Ἡ πλειθὺς τῶν θεατῶν ἐξῆπτε τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀγωνιζομένων, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον καλοφῶνα τῆς δόξης τὴν ἀπόλαυσιν τῶν βραβείων.

Ὁ δρόμος κατεῖχε τὴν πρώτην τάξιν μεταξὺ

(1) Πινδάρ. Νέμ. νᾶ' 34.

τῶν γυμνασμάτων τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Πρὸς τῆτο ὑπῆρχε τόπος τις, ὀνομαζόμενος σαδίον, ἐπειδὴ τοπάλαι ὁ τόπος, ὅπου ἐγυμνάζοντο οἱ ἀθληταί, εἶχε τὸ μήκος ἑνὸς σαδίου, ἦτοι 600 ποδῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆ σαδίου εὐρίσκοντο τὰ διωρισμένα ἄθλα εἰς τὴν νικητῆς· ἔπειτα δὲ ὀνομάζετο σαδίον καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἠγωνίζοντο οἱ ἀθληταί, καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἴσαντο οἱ θεαταί. Ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆ σαδίου ὑπῆρχεν ἡ βαλβίς (σχοινίον ἢ ἄλλο τι τοιῦτον), ἔξω τῆς ὁποίας ἴσαντο αἱ ἄμαξαι καὶ ὅσοι ἐμελλον νὰ τρέξωσι, καὶ ἡ ὁποία, ὅταν ἐχάμηλόνητο, ἔδιδε τὸ σημεῖον εἰς τὴν ἀγωνιστῆς τῆν νὰ τρέξωσι τὸ σαδίον, εἰς τῆ ὁποίῃ τὸ τέλος εὐρίσκετο τὸ τέρμα. Οἱ πεζῆ τρέχοντες ἐτάττοντο κατ' εὐθείαν, καὶ εὐθὺς ὅτε ἐδίδετο τὸ ῥηθὲν σημεῖον, ἔτρεχον πρὸς τὸ τέρμα μὲ μεγάλην ταχύτητα, καὶ ὁ πρῶτος φθάσας ἐνομίζετο νικητῆς· καὶ ἕτος ἦτον ὁ ἀπλῆς δρόμος, ἐπειδὴ εὐρίσκετο καὶ ἕτερος, ὀνομαζόμενος δίαυλος, ὅπου οἱ ἀγωνιζόμενοι, μετὰ τὸ φθάσαι εἰς τὸ τέρμα, ἐπανέστρεφον εἰς τὴν βαλβίδα· εὐρίσκετο δὲ καὶ ἕτερος τρίτος, ὀνομαζόμενος δόλιχος, ὅσις ἦτον ὁ μακρύτερος δρόμος, διότι οἱ ἀγωνιζόμενοι ἔτρεχον πέριξ τῆ τέρματος δωδεκάκις. Πλὴν τῆτος τῆ δρόμος τῶν πεζῶν ὑπῆρχε καὶ ἄλλος δρόμος τῶν ἐφίππων, ὅσις ἐγίνετο εἰς τὸν ὀνομαζόμενον ἵππόδρομον.

Ὁ δὲ διὰ τῶν ἄμαξῶν δρόμος ἦτον ὁ πολυφήμωτατος παρὰ πάντας, διότι τοπάλαι συνέθιζον οἱ βασιλεῖς καὶ ἥρωες νὰ μάχωνται ἐφ' ἀμάξης, καὶ οἱ παρρησιαζόμενοι εἰς τὰ Ὀλύμπια διὰ τῆτος τὸ εἶδος τῆ ἀγῶνος, ἦσαν ἄνδρες ἐπ' εὐγενείᾳ καὶ ἀνδραγαθίᾳ περιβήτητοι. Ὁ Ὀλύμπιος Φοῖνιξ, τὸ σύμβολον τῆς νικητῆς ἕτιμᾶτο ἐξίσου μὲ τὸ διάδημα, ὡσεὶ ὁ Γέλων καὶ Γέρων.

οὐ βασιλεῖς τῶν Συρακυσῶν, καὶ Φίλιππος ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἐκόμπαζον, ὅτι ἀπήλαυσαν ἐκεῖνο τὸ σύμβολον τῆς νίκης. Αἱ ἄμαξαι ἐσύροντο ἀπὸ δύο ἢ καὶ τέσσαρας ἵππων, καὶ ἔτρεχον τὸ σάδιον ἀπὸ διδομένης τινὸς σημείου. Ὁ δὲ τόπος καθεὶν διωρίζετο διὰ τῆς κλήρου· καὶ ὅσοι μὲν εἶχον τὸν ἀριστερὸν, ἦσαν πλησιέστεροι τῆς τέρματος, περὶ τὸ ὅποιον ὤφειλον νὰ τρέχουσιν· ὅσοι δὲ εἶχον τὸν δεξιὸν τόπον, ἔκαμνον μεγάλητερον γύρον. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐφιλοτιμήθη νὰ διαπρέψη εἰς τύτους τὲς ἀγῶνας περισσότερον παρὰ πάντας τὲς Ἑλληνας, πρὸς ὃ καὶ ἐσειλεν ὡς ἑπτὰ ἄμαξας, διὰ τὰς ὁποίας ἔτρεφε πολλὰς ἵππους. Σημειῶσαι δὲ ἔστι, διὰ νὰ λάβη τις τὸ βραβεῖον, δὲν ἦτον ἀναγκαῖον νὰ τρέχη ἐφ' ἄμαξης προσωπικῶς, ἀλλ' ἦτον ἀρκετὸν νὰ παρίσταται εἰς τὲς ἀγῶνας, ἢ νὰ σείλη τὲς ἵππους τῆς.

Ὁ Ὀλυμπιονίκης ἐλάμβανε βραβεῖον ἓνα σέφτυον ἐλαίας καὶ κλόνον φοίνικος· ὁ δὲ κῆρυξ κρέων τῆς σάλπιγγα, τὸν περιέφερε κύκλῳ τῆς σάδις, καὶ τὸς ἐκήρυττε νικητὴν γεγονυῖα τῆ φωνῇ, οἱ δὲ θεαταὶ ἀπεκρίνοντο χειροκροτῦντες καὶ εὐφημῦντες. Ἐπιτρέφω ὁ νικητὴς εἰς τὴν πατρίδα, εἰσέβαινεν ἔποχος ἐπὶ τῆς θρίππου, προπορευομένων πάντων τῶν πολιτῶν. Τὸ βραβεῖον τῆς δρόμου τῶν ἄμαξων ἐτιμᾶτο παρὰ πάντα τᾶλλα, καὶ οἱ ἱστορικοὶ ἐσημεῖονον πᾶσαν Ὀλυμπιάδα μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα τῆς νικητῆς.

Αἱ ἄλλαι γυμνάσεις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἦσαν ἀγῶνες τῶν ἀθλητῶν, συνιστάμεναι εἰς τὴν πάλην, πυγμὴν, τὸ παγκράτιον, τὸν δίσκον καὶ τὸ πηδῆμα. Οἱ δὲ ἀθληταὶ, οἱ ὅποιοι ὤφειλον νὰ εἶναι Ἑλληνες τὸ γένος, ἐλευθῆροι καὶ χρηστοὶ, καὶ νὰ δοκιμάζων-

ται ἀπὸ τῆς κριτᾶς, ὀνομαζομένους Ἑλληνοδίκας, διέτριβον δέκα μῆνας εἰς τὰ γυμνάσια, ὅπου ἐξήσκον τὸ σῶμα πολλαχῶς ὑπὸ διδασκάλους, καὶ ὅτε ἐμελλον ὑ ἀγωνιοῦσιν, ἔχριον τὸ σῶμα μὲ ἔλαιον, καὶ ἐπάλαιον γυμνοί. Οἱ ἐπιστάται τῶν ἀγῶνων ὀνομάζοντο ἀγωνοθέται.

Οἱ ποιηταί, οἱ ῥήτορες καὶ οἱ ἱστορικοὶ ἀνεγίνωσκον συχνάκις τὰ συγγράμματά των εἰς τὰ Οὐλύμπια εἰς ἐπήκοον πάντων. Οἱ νικήσαντες ἀθληταὶ εἶχον τὴν τιμὴν τῆς προεδρίας εἰς τῆς δημοσίους ἀγῶνας, καὶ εἰς τὴν Σπάρτην παρίσαντο πλησίον τῆ βασιλείως ἐν τῷ παλάμῳ, καὶ ἐτρέφοντο μὲ δημόσια ἐξοδα. Οἱ ἐπαινοὶ τῶν Οὐλυμπιονίκων ἐχορήγουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ὑπόθεσιν τῶν ᾠδῶν εἰς τῆς ποιητᾶς, ἐξ ὧν μάλιστα διέπρεψαν ὁ Πίνδαρος καὶ Σιμωνίδης. Οἱ πολυθρύλητοι ἀθληταὶ ἦσαν Μίλων ὁ Κροτωνιάτης καὶ ὁ Πολυδάμας, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος θαυμάζεται διὰ τὴν ὑπερθαύμαστον ἀνδρίαν καὶ ῥώμην τῆ σώματος, περὶ τῆ ὁποῖα διηγούνται, ὅτι νέος ἔτι ὢν, ἐνίκησεν ἑξάκις εἰς τὰ Οὐλύμπια, ὅτι ἔτρεξε τὸ σάδιον, βασιάζων ἐπὶ τῶν ὤμων ἕνα βῆν τεσσάρων χρόνων, τὸν ὁποῖον φονεύσας μὲ τὸν γρόθον, κατέφαγεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ἄλλ' ἡ δύναμις αὐτῆ πρέξενησε τὸν ὀλεθρόν τε· διότι θέλων νὰ χίση δίχα σφηνὲς ἕνα κορμὸν δρυὸς μὲ τὰς χεῖράς τε, κατεβρώθη ἀπὸ λείοντα, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκσύρη τὰς χεῖράς τε, τὰς ὁποῖας ἐσφίξε τὸ δένδρον.

Τὰ Πύθια ἐωρτάζοντο ἐν Δελφοῖς κατὰ τετραετίαν εἰς τιμὴν τῆ Ἀπόλλωνος, ὅσις ἐφόνευσε τὸν ὄφιν Πύθωνα. Ἐνταῦθα ἦσαν κριταὶ οἱ Ἀμφικτύονες, καὶ ὁ νικητὴς ἐλάμβανε σέφανον ἐκ δάφνης.

Τὰ Νέμεα ἐωρτάζοντο κατὰ διετίαν ἐν τῇ πόλει

Νεμέα τῆς Πελοποννήσου πρὸς τιμὴν τῆς Ἡρακλέους, ὅσιν ἐφόρευσε τὸν ἐν τῷ δάσει τῆς Νεμέας λέοντα. Τὸ βραβεῖον ἦτο σέφανος ἐκ χλωρῆ κισσῆ.

Τὰ Ἰσθμια ἐωρτάζοντο κατὰ τετραετίαν εἰς τὸν ἐν Κορίνθῳ ἰσθμὸν εἰς τιμὴν τῆς Ποσειδῶνος. Τὸ βραβεῖον ἦτο σέφανος ἐκ ξηρῆ κισσῆ (1). Ἐν τῷ καιρῷ τῆτων τῶν ἀγώνων ἐγένετο ἀνακωχὴ ὄπλων εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦ. Β΄.

Ἡθῆ καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν ἔθνῶν ἀνακαλύπτει τὴν ἠθικὴν αὐτῶν καὶ ἀγχίνοιαν, καὶ ἡ φυσιογνωμία ἐνὸς ἔθνους εὐρίσκεται εἰς τὰ ἠθῆτα, τὰ ὅποια κρίνομεν ἐκ τῶν ἔθιμων. Διὰ τῆτο νομίζομεν ἀναγκαῖον ἵνα εἰπῶμεν ὀλίγα καὶ περὶ τῆτων ἐν συντόμῳ, παραπέμποντες τὸν φίλομαθῆ ἀναγνώστην εἰς ἀνάγνωσιν Ἀθηναίε τῆς Δειπνοσοφισῆ καὶ ἄλλων ἐνταῦθα μνημονευομένων συγγραφέων.

§. α. Περὶ γάμου.

Ὁ γάμος ἐτιμᾶτο πολὺ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν καὶ εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας χρόνας. Οἱ ἱστορικοὶ καὶ φιλόσοφοι λέγουσιν, ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι ἐπιμεληταὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἠθῶν, οἱ πρῶτισοι νομοθέται, εἰσήγαγον τὸν γάμον, ὡς ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Φορωνεὺς εἰς τὸ Ἀργος. Ἡ σύζυγος ὑπετάσσετο κατὰ πάντα, καὶ ἡ πολυγαμία ἦτον ἀπηγορευμένη. Ὁ γάμος μετα-

(1) Σχολ. Πινδ. Ἰσθμ. ὠδ. β'. ἐπ. α, 7.